

نومرو : ۱۱ ۱۸ ایلول ۱۹۱۹ پرشنبه نسخہ سی ۱۰ غرور

مدروسادب امتیازی

صدیحه زکریا

ادارہ خانہ سی . . .

ثروت فتنہ مطبعہ

سی داخلندہ دائرہ

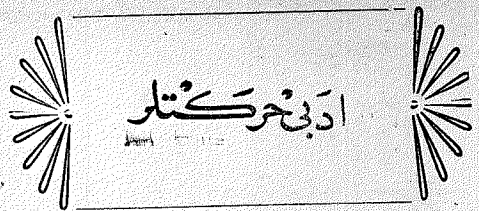
مخصوصہ

لویوک و مجموعہ

... باش محوری : خالدہ ادیب . . .

اون پش کوئندہ بر پرشنبه کوئلری چیقار علمی ، ادبی مجموعہ در .

لسانه و ادبیات برلکی

هرهانیکی بر علمک اصولی لایقوله آکلایان بر هوسکار تتبع، مساعیسه، باشلامادن اول کنديسته بر سوال ابراد ایده بیلیر: «عجبا بو تبیلرک غایه سی ندر؟ ونه اولاییلیر؟» بز، تورک ادبیاتی تدقیق ایتک ایسته یین برکنجک معروض قالدی بوسؤاله جواب ویرمک ایسته بورز. حقیقی تخری ايله مشغول اولان بوتون علملر بشری وعمومی بر ماهیتی حائزدر. بر طبعیات متخصصنک چالشماسندن چیقان ثمره لر بوتون متمدن ملتله هائده اولونور. آنجاق تاریخ و ادبیات کی معرفت شعبه لری بوخصوصده بعض خصوصیتلر عرض ایده بیلیرلر: اولرک میدان چیقاردی مسئله لر بشری علمه هائده اولقله برابر اولندن زیاده موضوع بحث ایدیان ملته هائدر. تورک تاریخنه یاخود تورک ادبیاتنه هائده مجهول بر نقطه نکه تنوری هرکسندن فضله تورک لری علاقه دار ایدر؛ چونکه بو علاقه علمی اولقندن زیاده ملی و بناء علیه داها قوتلیدر. لسانیات علمی اجتماعاتک برشعبه سی کی تلقی ایدن عالم، «لسان» ک ملی وحدت لری یافده کی قدرتی و ملی وحدتک لسانی وحدت دیمک اولدیغی ادعا ایدیورلر. بو نقطه نظرندن دوشونوله جک اولورسه لسان و ادبیات تاریخلرینک ملی موجودیتله نه صیق بر رابطه سی اولدیغی درحال تسلیم ایدیلیر؛ اونی اونوقت یاخود اهل ایتک انحلال و تجزی مقدماتندن باشقه برشی سایلماز. بو اعتبار ايله «کوستار لانسون» ک ادبیات تاریخی طوبلایچی، برلشدیریمی بر قوت کی تلقی ایتیه سی جوق دوغوردر. تورک ادبیاتک تاریخی قدرتی بر ایتک سحرکار تماسیه جانلاندیغی وقت تورک معنوی برلکلرینی ده اونی آکلد یاچقلر و معتابر برلرله ده جوق یاقینلاشه چقلردر. ادبیات تاریخی حقیقه شیمدی یه قدر وجوده کلن اثرلر اوقوناجق اولورسه، اک اختیارلرندن اک کنجلینه قدره مان بالعموم متبعلر هنرک تبعده بر غایه تعقیب ایتدکلری درحال میدان چیقار. اصول خصوصنده موجود کشف جهالت طبقه سی، بوتون اوتبعلرک طبیعی برغایه دن محروم اولماسی انتاج ایتکده در: ادبیات تاریخی او یا کلش و غایه سز شکلله طوبلایچی بر قوت اولقندن جوق اوزاقدیر. تورک درسی و غرب ذهنیتله یتیمه لریغی ایتدیکنز کنجلی ضرری بوتله کدن محافظه ایتک ایچون بو مسئله یی براز تشریح ایده لم:

شیمدی یه قدر ادبیات تاریخیله اوغراشانلره کوره بزم ادبیات عثمانی حکومتک تشکیله باشلار؛ اولندن اول بر عثمانی لسانی یوقدر؛ لسان و ادبیات غازی اوطوغرول غازی قانی عشیرتیه کتیرمشدر؛ حتی بو ذهنیتده کی متفکرلره کوره ملی بر ادبیات موجود اولماسنه و عربلرله عجملری تقلید هنره اک برنجی سبب بودر؛ اولر آناتولیده، عثمانی حدودیه ک خارجنده کی دیگر بکلکده یتیشن شاعرلری بیله عثمانی ادبایستندن عدا یتزلر... علمی اصوللردن یوقدر غافل و تورک روحندن یوقدر بی خبر آدملرک النده تاریخ ادبیات طوبلایچی بر قوت اولقندن جیقار، حتی داغیتچی، مضرر شکل آلیر. عصرک ترقیاتنه واقف، متقدم بر تورک کنجی ایچون بو طرز تلقی ک معاصرنی بک بدیدیر. چونکه اویک ایی بیلیرک اوافق برعشیرت خاق یابانچی بر محیط ایچنده نه لسان، نه ده بر ادبیات وجوده کتیر بیلیر. سوکره، نه بک اعلا و افدرک، بر هیئت سیاسیته ککل آنجاق بر ملتک لسانی و ادبیاتی اولاییلیر. لسان و ادبیات سیاسی دکل معنوی بر وحدتک افاده سیدر، بناء علیه عثمانی ادبیاتی نامیه یاد ایدیلن ادبیات آناتولی تورکلرینک ادبیاتندن باشقا برشی اولاماز؛ بوله اولونجه ده عثمانی ادبیاتک منشائی تورکلرک آناتولی یه کله لری زمانه، داها دوغورسی غرب نورکجه سی دیمک اولان عثمانی لهجه سنک ایلک آن تشکله قدر ارجاع ایتک ایجاب ایدر. ایشه بو صورتله کورلیورک تاریخ ادبیات آناتولی تورکلرینی سیاسی تقسیماته کوره آیرمایور، داها اک اسکی دوره لرندن اعتباراً طوبلایور، برلشدیریور.

فقط تدقیقات علمی بونکله ده اکفا ایتزه: عثمانی لسانی دیدیکمز غرب تورکلری لهجه سی، عمومی تورک لسانک برشعبه سندن باشقا برشی دکلدر؛ بناء علیه آناتولی لهجه سنک تشکلی آکلامق ایچون منشأله قدر چیقاق، اک اسکی آبدات لسانییه یی و لهجه لرک صورت تفرق و تشکلی تدقیق ایتک لازم کلیر. او وقت آکلاشلیرک جفتایچه، تانارجیه، عثمانلیجه، کبی عنوانلر آلتنده کی لهجه لر هپ عین اصلدن چیقمشدر، یعنی تورکجه در. لسانیات علمنک قانونلرینه کوره عین اصلدن چیقمش بوله مختلف لهجه لرک موجودتی، بک بعید اولیان برماضیده، اولهجه لرله متکلم قوملرک وحدت معنویه و سیاسییه مالک اولدقلرینی یعنی علما اولری بر برندن آیرمه امکان اولدیغی اثبات ایدر. تورک ملتکک ظاهری تخالافات آلتنده وحدتی بو صورتله علما آکلایان متبذ تاریخ و اتنوغرافی دلائله ده بونی تأیید ایتدکن سوکره کوزینک اوکنده بوسبوتون بکی، واسع بر ساحه آچلدیغی حس ایتش دیمکدر. بوقدر کنیش

و علمی بر تلقی ايله بزم اسکی متبعلرک دار و غیر علمی تلقیلری آره سنده نه بویوک برفرق، حتی نه بویوک بر تضاد موجوددر؛ آله لرک زندن چین حدودیه قدر مختلف برلرده یاشایان تورکلری برنجیلر ناصل آیریرسه، ایکنچیلرله بالعکس علمک معاونتیه طوبلایور آله لرله معنوی بر وحدت حصوله ده ادا و غورسی موجود وحدت معنویه یی ایضاح و ارائه چالیشیر. تاریخ ادبیاتک نه طوبلایچی بر قوت اولدیغی بو صورتله ده تأیید ایتش اولور.

تورکلرک برلکی حقیقت علمییه سی بو صورتله آکلایان تاریخ ادبیات متقی، کندی ساحه سنه کیردیکی زمان بوقناعتی مختلف صورتلرله تأیید ایده بیلیر. مثلاً اورته آسیا، ده یاشایان عرقداشلر هنر حقیقه: «اونلر شرق تورکی، بز غرب تورکی!» ادبیاتمز، اسانز، مدنیتمز، هرشیتمز اولردن آری! حتی بزه تورک بیله دینز، عثمانی دنسورا! ادعاسنی صیق صیق تکرار ایدنلرک علم و عرفاندن نه قدر بی نصیب اولدیغی درحال آکلارز چونکه بک اعلا کورورک تکامل ادبی آسیای وسطا ده ده آناتولیده عین صورته، حتی عینی شخصیتلرک تأثیرله اولمش، خطوط عمومییه اصلا ده کیشمه شدر. صرف موقع حضاری و مناسبات محیطیه دن ایلری کلن اوافق نکه تخالفلر مستثنایاق اوزره مدنیتک ادبیاتک خطوط عمومییه سی، شکل معنویت هپ برذر. بوندن اوچ درت عصر اول کلن اجداد هنرک بیله آکلایور تسلیم ایتدکلری بو حقیقی، علمی و موشکافانه تدقیقلر سایه سنده میدان یو یان مورخ ادبی، بیله رک بیلیمه رک تورک وحدت معنویه سی پارچالامق ایسته یلرله قارشی علمک قوتی سلاحی قولانمش و غلبه یی قازانمش اولور.

بوتون علم ساحه سنده اولدیغی کی تاریخ ادبیات تدقیقاتنده متبذ هرشیدن اول حقیقی دوشونه جک و هیچ برشی یی او کا فدا ایتیه جکلر. بناء علیه تورک لهجه لرندن برینک ادبیاتی دیگر. لرینک کندن مستقل بر شکل تکامل کوسترمشه اونی کال بیطرفی ايله و تاریخنک حقیقتلرندن اصلا تباعد ایتیه رک قید ایتیلیدر. مثلاً «چغتای ادبیاتی» منشائی و شکل تکاملی اعتبارله عثمانی ادبیاتندن فرقسز اولقله برابر ظاهراً مستقل بر طرز حیات عرض ایدر. اونی اولدیغی کی ایضاح ایتک، اسباب و عواملی آکلامقه چالیشیق، بوقاریده عرض ایتدیکنز غایه تبمله ظاهر اعمارض کی کور و نسه ده حقیقه اصلا اوبله دکلدر؛ چونکه اسباب و عوامل لایقوله تدقیق و شرح اولوندیغی صورتده آیران سبیلر تعین ایدرک وحدت غایه سنک تأیینی قولایلاشمش اولور. بوندن باشقا بر لهجه ادبیاتک خصوصی رحیانه مظهر اولماسی، اصلا عمومی وحدتی اخلال ایده هنر. اساساً چغتای ادبیاتی، مستقل بر طرز حیات مالک اولقله برابر مثلاً عثمانی و تانار ادبیاتلری ايله مناسباتی دائماً محافظه ایتشدیر. ازجه اک اسکی چغتای شاعری عدا یتیلن «خواجه احمدیسی»،

آئینه‌ك وعاسی

یاری ، یاوروی سن قورومازسه
کچدیکی یولارک قضالردن ،
آلمدن نه کلیر ؟ .. بن که برهیچم !
- اووخ آئنه ؛ دعا کدن اورکیور ایچم !
بوغریب ، آجیقلی سوزلری بیتیر .
یواهیجه یوزنی بکا چوبریر ؛
کوزلری دولودر برصیجاق غله ،
بر لحظه دریندن باقار ستمله .
ده کرسز ، فایداسز ، کوچوک بیلکیمک
- یوق خایرا جهلمک ، خود پینلکمک .
نه دنسه ، کووه نوب دوغریلقنه ؛
ایچمدن کیزلیجه کولرم اوکا .
« الهمی نه قادر تحفک ! » دیرم .
یانندن قالغارم ، قاچار کیده رم .

هیچ کیسه بیله من ندر نصیبی ،
چیزلش بر ایزدن بورور کور کیبی .
چوق دفته کدرلی ، بعضی نشئلی ،
سوروکار بزلری طالعک آلی .
بعضی کون- پک مایوس اولدیم زمان .
کورونور افقده قارا بردومان ؛
کیتدکجه اوستمه دوغرو یاغلاشیر ؛
قویژده بر بویوک فلاکت طاشیر .
چیر پینیر دوروردم اضطراب ایله .
قاجینمق ، قورتولقی ایسته سم بیله .
تولک یتشمز اوکا قوتی .
اوزمان ، محقق بر فلاکتی
باشیمک اوستنندن چوبریر کری
آئنه‌مک دعا یه قالغان آللری .

۱ . سیفی

اووالر ، ده کیزلر ، داغلر آشرق
قوشلر یووالره بورغون دوزکن ..
کیتدکجه کولکلر قویولاشرق
صولر قاراریرکن ، شفق سوزکن-
هر آقشام دیز اوستی سجاده سنده ،
آئنه‌مک شو دعا تیتیرر سنده :

یاری ، دائما آلتز قارا ،
ناصل وارده جفز بویله حضوره !
یاری ، صیفندق مرحتکه ؛
بوسبوتون امیدسز دکاز بنه !
یوقسه ده ثوابک ذره سی بزده ؛
رحمتک ، قراکلی بئلکمزده
تسل نورینی ویرن بر ایزدر !
یاری جهلمز ، غفلتمزدر
شو قان دنیا ده بوتون واریمز !
اوقادار چوقدرکه کنه اهلیمز
توکنمز یاغقله جهنمکده !
یاری ، حیاتک شو صوک دمنده
بودر بکله دیکم عیانتکدن ؛
آیرما یاوروی صیانتکدن !
بوکون که : چکلش دنیادن آلم ،
قالامش غوکدن باشقه آلم ،
کنجکیم بوسبوتون صولوب دوکولش ،
دنیاک قهرله بلم بوکولش ،
اغارمش صاچلرم بر قارا قیشله .
یاری ، یاوروی بکا باغیشلا !
حیاتک وللری وزون ، قورقولی ؛
برماشدن برباشه تهلکه دولو .
سوروکار نفسمز بزی دائما ،
اک سیاه ، اک درین بر اوچورومه .

عنائلی وقاتار ادبیاتلرینکده اک اسکی استادلردن
عد اولونابیلیر ، « امیرعلی شیرنوا » ، « فضولی »
کبی بویوله تورک شاعرلری ، محمدیه ، « انوار-
الماشین » ، « مولد » کبی عنائلی ادبیاتک فلاسفی
اثرلری ، حق عنائیلرک خلق ادبیاتنده کی عمومی
موضوعلری بوتون تورکار آره سنده عصرلردن
بری ذی حیاتدر . ایشته هر هانکی بر لهجه‌نک
مستقل تاریخ ادبسی یازمق ایسته ن مورخ عیض
زمانده بوتون لهجه‌لری تدقیقه واولر آره سنده کی
قوی ومطلق مناسبتلری ایضاح وتشریح مجبوردر .
علمک امر ایستدکی بو اصوله اتباع ایدیلنجه ده
تورکارک حسی ونکری وحدتلری در حال میدان
جیقاجق وعمومی برتورک تاریخ ادبیاتی وجوده
کلدیکی کون قاتار ، اوزبک ، عنائلی کبی حقیقی
برقیمتی حائز اولمایان اسملرک فوقنده « پارچالان
بروحدت معنویه » شکندنه تورکارک تجلی ایده جکدر .
بوندن بدی سکر آی اول تورک تاریخ ادبیاتک
اصول تدقیقندن باحث اوزون بر مقاله مک نهایتنده ،
یوقاریدن بری ایضاح ایستدیکم سلسله مطالعاته ونف
خیال ایده رک یازدیم سطرلری بوراده ده تکرار
ایده جکم : تاریخ ادبیاته هوسکار برتورک کنجی
هنوز مالزمه انشائییه سندن هیچ بری حاضر
بولونمایان بو بویوک آبدیه ملیه و علمیه ایچون
علمک اصللری دائره سنده ، هیچ اولمازسه
برطاش کنترمهک چالیشیلیر . چونکه وجوده
کله جک اولیه بر محققم آبدیه بویوک و ذی شرف
تورک ملتک توالی اعصار آراسنده مختلف محیطلرده
عرض ایستدکی فکری وحسی صفه‌لری و اونمختلف
صفه‌لرده متجلی تورک ده ای ملی سنک وحدتی
کوستره رک ، مستقبل نسللری عین غایه وحدته
سوق ایده جکدر . تورک ادبیاتی مورخی ایچون
بوندن ده اصیل ومقدس بر هدف ناصل تصور
اولونابیلیر ؟

محمد فواد

